

Список літературних джерел:

1. Про схвалення Концепції розвитку природничо-математичної освіти (STEM-освіти). Розпорядження КМУ від 5 серпня 2020 р. № 960-р <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/960-2020-p#Text>
2. Bilican Kader. Key Points for STEM key points for early childhood stem education and involving parents: A Guidebook for Early Childhood Teachers It is Never too Early to Start STEM Education. 2020. 71 p. https://www.researchgate.net/publication/344162178_key_points_for_stem_key_points_for_early_childhood_stem_education_and_involving_parents_a_guidebook_for_early_childhood_teachers_it_is_never_too_early_to_start_stem_education
3. Gropen J., Clark-Chiarelli N., Hoisington C., & Ehrlich, S. B. (2011). The importance of executive function in early science education. *Child Development Perspectives*, 5(4). 2011. P. 298-304.
4. Torop K. Organization alandpedagogical conditions of education of pupils with intelligent disorders in the conditions of competence approach. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка. Сер. педагогіка*. Тернопіль: ТНПУ імені В. Гнатюка 2021. № 1. С. 218-224.
5. Torop K., Bakhmat N., Dzhevaha H., Kuchumova N. and Shvay R. 2021. STEM education in general secondary educational institutions. *Laplage in Journal*. 7, Extra-C (Jun. 2021), p. 294-302. DOI: <https://doi.org/10.24115/S2446-622020217Extra-C1013p.294-302>

Трикоз Сніжана,
кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник,
старший науковий співробітник
відділу освіти дітей з порушеннями інтелектуального розвитку
Інституту спеціальної педагогіки і психології
імені Миколи Ярмаченка НАПН України,
м. Київ, Україна

КОРЕКЦІЙНА СПРЯМОВАНІСТЬ ЗАНЯТЬ З ЛІПЛЕННЯ У РОЗВИТКУ ДОШКІЛЬНИКІВ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ

У системі виховання і навчання дітей дошкільного віку з порушеннями інтелектуального розвитку образотворча діяльність, зокрема ліплення, має корекційну спрямованість, оскільки у процесі формування специфічних для даного виду діяльності знань, умінь та навичок у дітей формується інтерес до продуктивних видів діяльності, розвивається зорово-рухова координація, дрібна моторика, перцептивні дії, вони оволодівають різноманітними технічними навичками та вміннями. У процесі ліплення дошкільники

засвоюють систему сенсорних еталонів, у них формуються образні уявлення предметів та явищ навколишньої дійсності, формуються загальні інтелектуальні вміння: розуміння і прийняття мети, аналіз умов завдання, визначення способу їх вирішення, аналіз та оцінка результатів діяльності.

Для того, щоб навчити дітей дошкільного віку ліпити, необхідно сформувати підґрунття для дитячої образотворчої діяльності, що передбачає необхідний рівень розвитку сенсорно-перцептивної сфери та аналітико-синтетичної діяльності, наявність мінімальних уявлень про самого себе та навколишню дійсність, присутність зацікавленості та потреби у діяльності, сформованість предметної діяльності та елементарних зображувальних операційно-технічних умінь. Тому в процесі опанування образотворчою діяльністю у дітей дошкільного віку з порушеннями інтелектуального розвитку розвиваються та формуються необхідні пізнавальні процеси та операційно-технічні навички, що уможлиблює вирішення власне образотворчих завдань: зліпити, намалювати тощо.

Основні зусилля при навчанні дітей з порушеннями інтелектуального розвитку ліпленню спрямовуються перш за все на стимулювання та розвиток зацікавленості у даній діяльності, формуванні уявлень, що можна зобразити, забезпечення змістово-сислової наповненості дитячої діяльності. Дорослому варто забезпечити ігрову мотивацію дитячої діяльності, важливо використовувати зліплені вироби у реальних іграх із зрозумілою для дітей метою.

Помилки дошкільника з порушеннями інтелектуального розвитку при зображенні форми предмета пояснюються не стільки неправильністю уявлень та відсутністю зображувальних навичок, як невмінням правильно аналітично сприймати даний предмет. Тому вкрай важливо розпочинати навчання образотворчій діяльності у дошкільників із занять з ліплення. Оскільки, своєрідність цього виду художньої діяльності полягає у можливості створення об'ємних образів, схожих на реально існуючі предмети.

В процесі ліплення дитина передає матеріальні властивості предметів – їхню форму та розмір (об'єм). Це можливо за умови того, що у досвіді дитини вже є уявлення, отримані у спосіб дотику. Подібні уявлення виникають у

досвіді людини шляхом багатократного повторення обмацування предмета. Для загального впізнавання предмета дітям дошкільного віку достатньо лише деяких його загальних ознак. Тактильне знайомство з предметом обмежується переважно тими частинами, за які дитина його тримає або яких торкається. Таке пасивне торкання дає дитині відомості про окремі властивості предмета, в цілісний образ вони не об'єднуються. Але для зображення предмета цього мало: дитина повинна детально уявляти собі весь предмет в сукупності його властивостей і якостей. Процес ліплення вимагає найтоншого аналізу і синтезу об'ємних властивостей предмета. Самостійно оволодіти цим дитина не може. Необхідно навчити її обстежувати предмет, ознайомити з сенсорними еталонами.

Обстеження предмета перед ліпленням - це педагогічний спосіб організації чуттєвого досвіду дітей, в результаті якого діти засвоюють узагальнену систему дій для отримання цілісного уявлення про предмет. При попередньому обстеженні різноманітних предметів дитина вчиться спочатку сприймати їх в цілому, а потім вже виділяти в них окремі частини, співвідносити їх між собою. Таким чином, увага малюка концентрується на предметі, а його дії з обстеження закріплюються у свідомості та мовленні.

Забезпечити правильне співвідношення процесів аналізу (розчленування цілого) і синтезу (об'єднання окремих властивостей в цілісний вигляд предмета) – головне завдання у керівництві процесом обстеження предмета перед його зображенням. Рухи руки по предмету організують сприймання дітей, сприяють уточненню їхніх уявлень про форму предмета, його властивості. Рухи руки при обстеженні предмета, за своєю спрямованістю подібні рухам, які згодом дитина буде здійснювати при зображенні предмета, вони ніби лежать в основі майбутнього способу дії при зображенні. Коли дитина починає ліпити, вона вже уявляє собі ту дію, яку їй необхідно зробити. Поступово у дітей складаються узагальнені способи обстеження предметів, а отже, формуються і узагальнені способи їх зображення.

Навчання обстеженню предмета перед ліпленням має свою специфіку, оскільки форма предмета в ліпленні передається об'ємно. Тому характер рухів руки по предмету завжди буде залежати від його форми: рука по-різному

рухається при обстеженні куба або кулі. У першому випадку наявність боків викликає зупинку і зміну напрямку, а в іншому - рух безперервний.

Навчання способам зорово-рухового і тактильно-рухового обстеження предмета для дітей є досить складним завданням та вимагає індивідуальної роботи. Діти з порушеннями інтелектуального розвитку, навіть навчившись способам виокремлення форми предмета, не завжди використовують отримані навички, як засіб при створенні зображення. Тому вкрай важливо навчити дитину у процесі попереднього обстеження предмета виокремлювати об'ємну форму шляхом обмацування предмета перед ліпленням. Елементи оцінювання є тим засобом, що надає дитині можливість переконатися у зв'язку рухів обмацування з формою предмета, що складає основу зображення. Навчившись, наприклад, коловим рухам при обстеженні кулеподібних предметів, дитина, повторюючи ці рухи, відтворює у ліпленні необхідну форму. В процесі обстеження предмета, перед його зображенням необхідно концентрувати увагу дитини на цьому предметі, знайомити з конкретними властивостями предмета, тобто формувати сенсорний досвід дитини.

У процесі ознайомлення дітей із способами обстеження предметів перед зображенням, необхідно використовувати не тільки показ, а і сумісні дії дитини і дорослого, як прийом навчання.

Сприймання форми предмета здійснюється різними способами – шляхом обмацування та обведення по контурах фігури. При цьому з'являються різні образи уявлення: об'ємні в процесі обмацування, що можуть бути використані у ліпленні; пласкі, контурні при обведенні, що відтворюються у малюванні, аплікації.

Розпочинати навчання дітей обстеженню форми предметів на заняттях з образотворчої діяльності необхідно з об'ємних предметів. На початку навчання обстеженню діти не рухають долонями по поверхні предмета, хапають його, стискають, торкаються, тому важливо навчати їх правильно рухати руками по поверхні під контролем зору, відтворюючи справжнє зорово-рухове моделювання. В процесі обстеження предмета простої об'ємної форми (куба, кулі: кубики, «будиночки», «автобуси», брусочки, пластмасові кульки, м'ячики, овочі, фрукти, форма яких наближена до кулі, у подальшому використовують

предмети складної форми що складаються з 2-3 простих форм: лялька-неваляйка, курча, снігова баба, будинок), необхідно навчати дитину пересувати долоні по поверхні, обмацувати обома руками. Рухи дитини мають бути у напрямку згори-вниз, справа-наліво і в зворотному напрямку обома руками, або розкачування між долонями прямими та коловими рухами. Це дозволяє дитині на чуттєвому рівні зрозуміти зв'язок між рухами власних рук та формою предмета, а її дії набувають характер моделювання. Якщо дитина продовжує маніпулювати предметом, дорослому необхідно взяти руки дитини у свої і обмацувати предмет разом з дитиною сумісними діями.

Засвоєння навичок обстеження предметів перед зображенням на заняттях з образотворчої діяльності дозволяє вихователю вирішувати також питання естетичного розвитку дошкільників з розумовою відсталістю. Це виявляється у формуванні у дітей емоційного ставлення до предметів, що обрані для натури, і до отриманих зображень. На основі позитивного емоційного ставлення створюються умови для формування зацікавленості дітей до процесу та результатам образотворчої діяльності.

На заняттях з образотворчої діяльності у всіх випадках після обстеження предмета здійснюється його зображення у малюнках, зліплених виробках, аплікаціях. Частково зображення виконуються дитиною самостійно, частково – сумісно із дорослим. Кожне заняття з предметного ліплення повинно включати декілька обов'язкових етапів: обстеження предмету, визначення його властивостей (загальної форми, розміру, кольору, властивості та розташування частин), засвоєння дітьми навичок ліплення, і власне процес виконання зображення. Ефективність навчання може бути забезпечена лише за умови поетапного оволодіння дітьми основними компонентами образотворчої діяльності, серед яких найважливішими є визначення зовнішніх властивостей предмета, що зображується.

Список літературних джерел:

1. Трикоз С.В. Образотворча діяльність. Концепція дошкільної освіти дітей з розумовою відсталістю // Теорія і практика олігофренопедагогіки та спеціальної психології: Збірник наукових праць: Вип. 8 / За ред. Т.В. Сак. – К., 2013 – С.67-71
2. Мерсіянова Г.М., Трикоз С.В. Образотворча діяльність у дошкільних

закладах: посібник. молодша група Іч., ІІ ч., середня група Іч., ІІ ч., старша група Іч., ІІ ч.– К.: «Літера ЛТД», 2011- с.288

3. Трикоз С.В. Корекційне спрямування змісту занять з ліплення дошкільників з порушеннями розумового розвитку / Галина Мерсіянова: Життєві віхи. Науковий шлях: Науково-методичний посібник / За ред. В.В. Засенка – Київ: Фенікс, 2014.- С. 236-247.

Чеботарьова Олена,

кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник,
завідувачка відділу освіти дітей з порушеннями інтелектуального розвитку
Інституту спеціальної педагогіки та психології
імені Миколи Ярмаченка НАПН України,
м. Київ, Україна

ІННОВАЦІЇ В ОСВІТІ ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ВІДПОВІДНО ДО СТРАТЕГІЙ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Відповідно до Концепції Нової української школи, в якій визначаються завдання і цілі сучасної освіти школярів, пріоритетом є компетентнісний підхід до навчання, орієнтація на формування життєвої компетентності дитини з метою ефективної соціалізації та інтеграції у суспільство.

Процес соціалізації учнів з порушеннями інтелектуального розвитку передбачає успішну підготовку їх до самостійного життя, посильної діяльності та участі в суспільному житті, їхнього самовизначення. Саме такі завдання постають перед навчальними закладами, де навчаються, виховуються та опановують основи професій учні з порушеннями інтелектуального розвитку.

Сучасні наукові дослідження, присвячені соціалізації учнів з порушеннями інтелектуального розвитку, активізації їхньої пізнавальної діяльності; особливостям професійного орієнтування та розвитку професійних якостей, як основи успішної соціально-трудової адаптації школярів, забезпеченню корекційної спрямованості та психолого-педагогічного супроводу навчання, суттєво доповнюють науково-методичні засади корекційно-розвивального навчання школярів та запровадження інноваційного змісту освіти учнів з порушеннями інтелектуального розвитку в умовах Нової української школи (В. Бондар, Г. Блеч, А. Висоцька, І. Гладченко, І. Дмитрієва, А. Долженко, Г. Мерсіянова, С. Миронова, О. Мякушко, К. Рейда, В. Синьов,